

Artikeln om fjärilsfotografering är hämtad ur Natur & Trädgård nummer 1/2010.

**Prenumerera gratis på
Natur & Trädgård's nyhetsbrev!**

Du får nyheter, förmåner, specialerbjudanden,
tips och råd om odling, tävlingar m m.

**Bli ett fan av Natur &
Trädgård på Facebook
och få alla våra nyheter
direkt till din profil!**

www.naturochtradgard.se

Bruna blåvingar,
Aricia eumedon,
ses sällan långt
bort från larvens
värdväxt skogsnä-
va eller midsom-
marblomster. Till-
hör familjen juvel-
vingar, *Lycaenidae*.

Tio knep för att bli en bra fjärilsfotograf

TEXT OCH FOTO: BO SÖDERSTRÖM

*Börja skåda fjärilar.
Med en digitalkamera är det
lätt att samla på dem. Här tio tips
för att bli en duktig fjärilsfotograf. ►*

Maskrosor är en viktig växt för fjärilar på våren då få andra nektarresurser är tillgängliga. Vår mest exotiska fjärl, makaonfjärilen, *Papilio machaon*, ses ibland på denna vanliga växt. Tillhör familjen riddarfjärilar, *Papilionidae*.

På sensommaren behöver många fjärilar äta upp sig inför övervintringen och många lockas då till trädgårdens kungsmynta. Tistelfjärilen, *Cynthia cardui* är en av dem. Tillhör familjen praktfjärilar, *Nymphalidae*. FOTO: ISTOCKPHOTO

1. PLANTERA FJÄRILSVÄXTER

För att locka fjärilar till din trädgård behöver du planera och planera. En vindskyddad trädgård som erbjuder nektarrika växter från april till september är attraktiv för många fjärilar. Under tidig vår vaknar övervintrande dagfjärilar upp, och de behöver snabbt fylla på energiförråden. För näselfjäril, påfågelöga, citronfjäril, sorgmantel och vinbärsfuks är bland annat sälj, violer och maskrosor viktiga nektarkällor på våren. Under eftersommaren behöver avkomman till dessa fjärilar äta upp sig inför övervintringen. Då utgör lilablommiga syrenbuddlejor och kryddträdgårdens kungsmynta särskilda lockelser.

Fjärilarnas larver är mer kräsna och är beroende av särskilda värdväxter. Om du låter en del av trädgården vara ifred för gräsklipparen kan du med lite tur få ängssmygare, kamgräsfjäril och luktgräsfjäril att föröka sig bland olika gräs. Allra bäst är att anlägga en torräng med såväl nektarväxter som värdväxter för larverna.

Ett annat tips – som kanske är lättare att

realisera – är att odla brännässlor i en eller ett par odlingslådor. Förutom att du kan reda en delikat soppa på färsk nässelskott under tidig vår är brännässlan den viktigaste värdväxten för flera av våra vanliga fjärilar i trädgården: näselfjäril, vinbärsfuks, påfågelöga och amiral.

Fler handfasta råd finns i den utmärkta lilla fjärlshandboken utgiven av Naturskyddsföreningen.

Dagfjärilar är vackra och tillgängliga för alla människor med en normal dygnsrytm. Men nattetid myllrar din trädgård av fjärilar. Svärmarna flyger vida omkring på jakt efter nektarresurser. Strax efter klockan 22 några dagar efter midsommar infaller min årliga höjdpunkt i trädgården. Då kommer tallsvärmare, ligustersvärmare, snabelsvärmare och skymningssvärmare på besök till mina starkdoftande smultronschersminer och klängande kaprifoler vid verandan. Det är en särskild utmaning att fotografera flygande svärmare, och då är ett lättare alternativ att använda ljus.

Ett vitt lakan bakom en kvicksilverlampa är nyckeln till att upptäcka en helt ny värld i din egen trädgård. Det är då merparten av våra 2800 arter fjärilar är aktiva.

Mängder av vita hanar av humlerotfjäril, *Hepialus humuli*, svärmar över fuktiga ängs- och betesmarker i midsommartid. De större gulaktiga hornorna lockas dit av det spektakulära skådespelet och av doftämnen som hanarna sänder ut från bakbenen.

2. LJUS OCH ANDRA LOCKBETEN

Att nattfjärilar dras till ljus är nog bekant för de flesta. Under tidig morgon sitter ofta olika mätare och nattflyn på fasaden under lampan vid husknuten. Särskilt gott utbyte får man om man använder en lampa som sänder ut ultraviolett ljus. Jag spannar upp ett vitt lakan bakom en 125 W kvicksilverlampa under sommarnätterna, och får i utbyte möjlighet till närstudier av svärmare och många andra vackra, fascinerande fjärilsarter. När de först anländer flyger de runt, runt i ljuskäglan, men efter några minuter brukar de lugna ner sig och sitter still på lakanet. På så vis har jag sett långt fler än 300 arter fjärilar i min trädgård som ligger i utkanten av Uppsala.

För att fotografera dessa arter på lakanet krävs blix. Om du inte vill ha ett vitt lakan som bakgrund kan du förvara fjärilen i kylskåp under natten. När morgonen kommer kan du placera fjärilen i skugga och mot en lämplig bakgrund. Passa på att fotografera för fjärilen får snabbt upp värmen igen och flyger in i vegetationen i skydd från fåglar

och andra rovdjur. Fotografierna i den utökt vackra och informativa boken *British Moths and Butterflies* (Manley 2008) har tagits med denna metod.

Såväl dagfjärilar som nattfjärilar dras till jästa frukter. Amiraler och sorgmantlar brukar festa på fallfrukt i augusti. Du kan också locka till dig nattflygande arter genom vinsnören. Lagg ett meterlångt, tjockt rep av naturmaterial i en blandning av billigt rödvin och socker. Därefter draperar du en buske eller ett lågt träd med vinsnörena. Med lite tur kan du på närhåll studera de läckra teckningarna i lackrött och svart på bakvingarna hos olika ordensflyn. ➤

Här ses en eld-snabbvinge, *Thecla betulae*, i ett äppelträd i augusti månad. Tillhör familjen juvelvingar, *Lycaenidae*.

3. KAMERAUTRUSTNING

Utvecklingen av allt bättre digitalkameror till allt lägre pris går i en rasande takt. Idag kan man köpa en kamera med samma prestanda för nästan en tiondel av vad den kostade i början av 2000-talet. Utbudet av olika kameramodeller är idag enormt, och det är svårt att få en överblick. Inför ett nyköp av digitalkamera skulle jag rekommendera en systemkamera. Kompaktkameror har, eller hade åtminstone tidigare, en irriterande tidsförskjutning mellan det att avtryckaren trycks ner och att bilden tas. Inte helt lyckat när man ska fotografera rörliga objekt som små barn eller fjärilar.

Antalet pixlar på den digitala systemkameran behöver inte vara mer än 5 miljoner; jag har med utmärkt resultat gjort plancher med en storlek av 50 x 70 cm från en sådan kamera. Det är viktigare att spendera

pengar på ett bra makroobjektiv än att köpa ett dyrt kamerahus. Fördelen är också att bra objektiv inte alls förlorar i värde på samma sätt som kamerahus. Många piratobjektiv som Sigma och Tamron håller nästan lika hög kvalitet som originalet men till en bråkdel av priset. Jag har använt mig av två makroobjektiv; dels 105 mm Nikkor, dels 150 mm Sigma. Det motsvarar 160 mm respektive 225 mm objektiva i den analoga världen eftersom jag inte har en så kallad fullsensorkamera. Med andra ord har jag använt teleobjektiv (över 50 mm) med makrofunktion. Det fungerar utmärkt för fotografering av lite skyggare småkryp som lätt flyger iväg om du kommer för nära. Kom också ihåg att med en gång skaffa ett rejält minneskort (åtminstone fyra gigabyte).

Sena kvällar och tidiga morgnar är det lättare att få bra bilder. Här en puktörneblåvinge, *Polyommatus icarus* i kvällsljus.

FOTO: ISTOCKPHOTO

4. KALENDER OCH KLOCKSLAG

Flygperioden hos olika fjärilar skiftar starkt mellan arter, och i viss mån varierar den även inom arten beroende på vädret. Men flygperioden är ändå så pass stabil mellan år att Sveriges fjärilsnestor Ingvar Svensson gav ut en Fjärilskalender år 1993. Vissa arter är aktiva under flera månader, medan andra har en kort flygperiod på endast två tre veckor. Den oerhört vackra aspfjärilen,

som då och då kommer på besök i trädgårdar vid midsommartid, är lätt att fotografera som nykläckt ur puppan. Då kan hanen närmast betraktas som dum då han låter dig komma så pass nära att du kan röra vid den. Efter någon vecka har han blivit mer levnadsvan och betydligt skyggare; kanske till följd av alltför intensiv uppvaktning från fåglar och andra rovdjur.

De flesta fjärilar tappar snabbt vingfjäll och blir slitna, vilket obönhörligen visar sig när du förstörar upp dina högupplösta bilder. Därför är det bra att försöka fotografera så tidigt som möjligt under fjärlens flygperiod. I din trädgård är eftersommaren den bästa tiden för fotografering. Då samlas nykläckta och fräscha näselfjärilar, citronfjärilar och påfågellögon runt syrenbuddlejan eller kungsmytan där de fyller på energiförråden inför övervintringen. Livet går i lite saktare mak än under våren då jakten på en partner stressar.

Hanar av vissa fjärilsarter är så kallade patrullerare och söker av stora områden på jakt efter en hona. Knappt en stund stilla och nektarbesöken klaras av snabbt och effektivt. Den som någon gång har försökt fotografera en aurorafjäril eller en höfjäril förstår vad jag menar. Blåvingar kan också vara frustrerande att fotografera. Ett tips är att söka upp en glänta eller en skogskant dit kvällsolens sista strålar når. Där samlas ofta blåvingar för gemensam övernattning, och under sen kväll eller tidig morgon är det lättare att få bra bilder. Dåliga ljusförhållanden är sällan ett problem eftersom man lätt kan höja kamerans känslighet utan att för den skull förlora i skärpa. Du kan även använda stativ för att kompensera för längre slutartider. ➤

Hanen av aurorafjäril, *Antocharis cardamines*, är ständigt på väg, och är en riktig utmaning att fånga på bild. Tillhör familjen vitfjärilar, *Pieridae*.

Metallglansen hos aspfjäril, *Limenitis populi*, syns endast i vissa vinklar. Riktigt varma somrardagar kommer fjärilen ner från aspkronorna för att dricka från en vattenpuss. Tillhör familjen praktfjärilar, *Nymphalidae*.

Att fotografera i skugga framhäver ofta detaljerna bättre. En hane av svartfläckig glanssmygare, *Carterocephalus silvicola*, spanar ut över sitt revir från ett grässtrå. Tillhör familjen tjockhuvuden, *Hesperiidae*.

5. VÄDER

Att utnyttja lämpliga väderförhållanden är ett av mina bästa råd för att ta lyckade fjärilsfotografier. Det blir sällan bra bilder mitt på dagen i fullt solsken. Mulna och varma sommardagar – då gräsfjärilar och vitfjärilar fortfarande är aktiva – ger ett mjukt och behagligt ljus som framhäver detaljer hos fjärilarna. Inte alla fjärilsarter är aktiva vid mulen väderlek; då får du utnyttja soliga dagar med stackmoln. Allra bäst är varma sommardagar med hotande regn under eftermiddagen. Då är aktiviteten hög och det är lätt att finna fjärilar. När solen går i moln sätter sig fjärilarna i vegetationen och tillåter att du närmar dig med kameran.

6. KOMMA NÄRA

När fjärilen har slagit sig till ro på en blomma för att söka nektar bör du smyga dig fram, likt en katt. Huka dig ner, undvik plötsliga rörelser och låt inte din skugga falla över fjärilen. Försök fotografera i medljus och undvik om möjligt störande gräs i förgrunden eller alltför orolig bakgrund. Det blir ofta bättre bilder när kameran befinner sig på samma nivå som fjärilen än att fotografera snett ovanifrån. Med ett litet teleobjektiv (85 till 150 mm) som har makrofunktion räcker det med att fotografera på ett par meters håll. Om fjärilen flyger iväg, stanna kvar vid nektarväxterna för den återkommer ofta snart; till exempel brun blåvinge ser du sällan mer än några meter bort från blommande midsommarblomster.

Detalj av en makaonfjärils vinge.

FOTO: ISTOCKPHOTO

7. BILDKOMPOSITION

Vilket syfte ska dina bilder fylla? Fotograferar du för att efteråt kunna artbestämma fjärilen, bygga upp en egen bildbank, försöka dokumentera ett spännande beteende eller för att kunna minnas tillbaka och njuta av fjärilars skönhet hemmavid under den långa vintern? Jag försöker ofta fånga fjärilen i dess livsmiljö, vilket ofta skapar intressantare motiv än närbilder där fjärilen fyller upp hela bilden. Med dagens högupplösta fotografier kan du efteråt lätt göra en delförstoring i datorn.

Om du fotograferar för att dokumentera

en ovanlig art bör du alltid se till att försöka få en bild på fjärilens undersida. För att kunna artbestämma en pärlemorfjäril (17 arter i Sverige) eller en blåvinge (21 arter i Sverige) utifrån ett fotografi är det nästan ett krav att en skarp bild på bakvingens undersida finns. Ovensidorna är till förväxling lika; det är på undersidan de avgörande detaljerna för artbestämning sitter.

Parande blåvingar sitter ofta helt öppet under parningen som kan pågå under rätt lång tid. Här två puktörneblåvingar. *Polyommatus icarus*. FOTO: ISTOCKPHOTO

FOTO: ISTOCKPHOTO

8. EXPONERING

Digitalkameran har revolutionerat naturfotograferingen. Äntligen kan du med gott samvete slösa med bilder tills minneskortet säger stopp! Ett minneskort på fyra gigabyte rymmer omkring 400 bilder i RAW-format, och långt fler bilder om du använder JPG-format. Fördelen med RAW är att ingen information går förlorad, medan JPG är ett komprimerat format för att ta upp mindre utrymme på minneskortet. I praktiken är det ingen skillnad mellan formaten så länge du är nöjd med ditt ursprungliga fotografi. Däremot om du efteråt behöver åtgärda exponering, färgbalans eller något annat i ett bildbehandlingsprogram är RAW att föredra. Det finns fler format än så, exempelvis TIFF, men i de allra flesta fall

är något av de två först nämnda att föredra. Även om du kan slösa med bilder bör du inte fotografera enligt devisen "även en blind höna finner ett korn". Prova att variera bländartalet (f) när du fotograferar samma motiv och studera hur skärpedjupet förändras. Om du fotograferar på nära håll behöver du ett högre bländartal – vilket motsvarar en mindre bländaröppning som ger ett större skärpedjup – än när motivet ligger längre bort. På samma sätt behöver du ett högre bländartal när du fotograferar en fjäril med halvt utslagna vingar än om vingarna är helt utfällda och ligger i ett plan.

Jag använder aldrig stativ när jag fotograferar fjärilar, och därför använder jag slutartider snabbare än 1/125 för att undvika skakningsoskärpa. Ett bländartal på över f10 och slutartid på 1/250 brukar fungera bra i de allra flesta situationer. Om ljuset är otillräckligt för att nå dessa värden kan du öka ISO-talet, det vill säga kamerans ljuskänslighet. Beroende på kamerans kvalitet kan du – utan att nämnvärt öka bildens brus – använda upp till ISO 800.

Att använda blix eller inte är en smaksak. Fördelen med blix är att du alltid kan erhålla tillräckligt skärpedjup och skärpa. Nackdelen med blix är att bakgrunden ofta blir onaturligt mörk.

Exponeringstid: 1/2000 sekund.

FOTO: ISTOCKPHOTO

9. EFTERBEHANDLING I DATORN

Det finns många olika behandlingsprogram för fotografier, och det är svårt att ge en generell rekommendation. Jag använder Photoshop där valmöjligheterna är i det närmaste oändliga. De funktioner jag använder är dock i allmänhet få. Jag korregerar bildskuggor, mellantoner och högdagrar samt ökar skärpan i fotografiet vid behov. Ibland beskär jag också bilden.

Det är viktigt att du gör en säkerhetskopia av bilden; antingen innan du börjar behandla bilden eller genom att använda funktionen "spara som". Antalet bilder fyller snabbt upp din hårddisk. Därför är det bra att ha som rutin att alltid gå genom dem och slänga oönskade fotografier direkt efter importen i datorn. Du bör alltid lagra

FOTO: ISTOCKPHOTO

säkerhetskopior av dina bilder på en extern hårddisk, som numera är riktigt billiga att köpa. Fler än en gång har mina vänner förlorat alla sina bilder när hårddisken har kraschat.

10. DELA DINA BILDER MED ANDRA

Delad glädje är dubbel glädje; nu kan du publicera lågupplösta bilder på Småkrypportalen <http://www.artportalen.se/bugs> samtidigt som du rapporterar dina fynd. Det behöver inte på något sätt vara rariteter utan alla fynd och nya bilder tas emot.

Den stora fördelen med att publicera sin bild på rapportsystemet för småkryp är att många experter dagligen besöker bildsidorna. Om du inte kan känna igen vilken fjäril du har fotograferat får du snabb hjälp av andra via kommentarsfältet. □

LITTERATURTIPS

Bengtson, Per, Isakson, Per & Lewander, Maria (1996): *Naturskyddsföreningens fjärilshandbok*. Svenska Naturskyddsföreningen. (ISBN 915580361X)

Manley, Chris (2008): *British Moths and Butterflies*. A&C Black, London. (ISBN 0713686367)

Svensson, Ingvar (1993): *Fjärilskalender*.

Söderström, Bo (2006): *Svenska fjärilar – en fälthandbok*. Albert Bonniers Förlag. (ISBN 9100105147)

Ett urval av 24 fjärilsarter som du kan upptäcka i din egen trädgård. Planschen säljs av Naturskyddsföreningen.

Gå försiktigt när du skådar fjäril

TEXT: BO SÖDERSTRÖM

I din trädgård är fjärilarnas larver hänvisade till rabatter samt till buskar och träd. Ytterst få fjärilslarver finns i en regelbunden klippt gräsmatta, för där varken finns skydd eller mat för växande larver. Om du anlägger en äng – eller bara låter gräsmattan växa – i ett hörn av trädgården kommer därför belöningen snart i form av fjärilar och andra fascinerande insekter. Tiden som fullbildad fjäril är ofta relativt kort jämfört med de tidiga utvecklingsstadierna, det vill säga ägg, larv och puppa. Larver hos vissa nätfjärilar kan leva flera år innan de förpupas. Då säger det sig självt att du bör vara ytterst försiktig när du går i vegetationen.

Du kommer garanterat vilja gå ut över ängen för att studera dina nya småkryps-

Larv av makaonfjäril.

FOTO: ISTOCKPHOTO

Om du anlägger en äng i din trädgård kan den stora och mycket snabba ängspärlemorfjärilen *Argynnis aglaja* komma på besök. Larven lever på violer och är svart med röd sidolinje och taggiga utskott på hela ovensidan.

FOTO: ISTOCKPHOTO

grannar. För att inte trampa ihjäl fjärilarnas första livsstadier kan du lägga ut trampstenar över ängen, eller låta klippa en slingrande stig med gräsklipparen. På samma sätt bör du när du fotograferar fjärilar i skogsmark följa mindre skogsbilvägar med lite trafik.

Rikedomen på fjärilar i dikeskanterna kan ibland vara slående. Undvik att kliva ner i diket för att fotografera för där döljs antagligen massor av larver i den kraftiga vegetationen. Överhuvudtaget bör du i

möjligaste mån följa stigar i kraftledningsgator, utmed skogsbryn eller över ängen. Och om ni är i ett sällskap bör ni gå i varandras fotspår. Du behöver inte ge dig ut på jakt efter en fjäril som fladdrar iväg över ängen. Om du har blommor nära dig är chansen mycket stor att den snart återkommer.

Det kan vara svårt att bestämma alla dagfjärilar till art som en nybörjare. Då kan det vara bra att fånga fjärilen i en håv. Tänk på att infångade fjärilar alltid flyger uppåt.

Om du lägger ner håven på marken, och lyfter upp struten, flyger snart fjärilen allra längst in i struten. Då är det lätt att placera fjärilen i en glasburk, sätta på locket och i lugn och ro studera detaljer på fjärilen. Släpp lös fjärilen så snart du är färdig. Fjärilen tar sällan skada att vara i burken några minuter. Håven är faktiskt ett lika viktigt redskap för skådaren som för samlaren. Visa gärna upp tillfälligt infångade fjärilar för förbipasserande. Du kan lätt vinna nya anhängare till fjärilsskådarnas skara! □